

1 PAŹDZIERNIKA, CZWARTEK

9:30–9:50 — Oficjalne otwarcie konferencji

Szczegóły wkrótce.

9:50–10:30 — Łączymy ludzi z przyrodą. 10 lat doświadczeń Zarządu Zieleni (wystąpienie otwierające)

Jak zmienia się sposób myślenia o zieleni w mieście? Czy pojedyncze działania mogą prowadzić do trwałej zmiany w projektowaniu, utrzymaniu i ochronie przyrody?

W tym wyjątkowym bloku pracownicy Zarządu Zieleni m.st. Warszawy opowiedzą o doświadczeniach, które w ciągu ostatnich dziesięciu lat kształtowały nowe podejście do miejskiej przyrody.

Będzie to zaproszenie do wymiany doświadczeń i wspólnej refleksji nad tym, jak poprzez obserwację, eksperymentowanie i wyciąganie wniosków rozwijać bardziej odporne, zielone miasta.

Blok stanowi wprowadzenie do dalszej części konferencji, poświęconej przyszłości miejskiej przyrody i kierunkom rozwoju zielonych miast.

Prowadzenie: Stefan Bobrowski, ZZW oraz Magda Sierzputowska, ZZW

10:30–11:00 — Czwarta przyroda: przekształcanie miejskich nieużytków w miejsca dla ludzi i przyrody (wykład otwierający)

Współczesne miasta muszą łączyć odporność klimatyczną z ochroną bioróżnorodności i odbudową więzi mieszkańców z naturą. Szansę na to daje Czwarta Przyroda – spontaniczna roślinność rozwijająca się na miejskich nieużytkach.

Prezentacja, opierając się na doświadczeniach z Berlina, pokazuje transformację dawnych terenów kolejowych i przemysłowych w innowacyjne przestrzenie publiczne. Kluczem do sukcesu było przełamanie negatywnych stereotypów i potraktowanie unikalnych ekosystemów jako zasobu. Poprzez połączenie naturalnej sukcesji roślin z projektowaniem i historią miejsca Berlin stworzył wyjątkowe przestrzenie, takie jak Natur-Park Südgelände czy Berliński Pas Zieleni.

Projekty te zapewniają kontakt z naturą w gęstej zabudowie, a praca z istniejącymi procesami ekologicznymi redukuje koszty i ślad węglowy. Wystąpienie pokaże uniwersalne zasady planowania, gotowe do wdrożenia w innych miastach Europy.

Wystąpi: prof. dr Ingo Kowarik, TU berlin

11:00-11:45 — Przerwa

11:45–13:10 — Natura jako kapitał: badanie i pielęgnowanie zasobów (wystąpienia)

Citizen science jako narzędzie do poznania i ochrony grzybów w miastach

Czy istnieją grzyby, które częściej znajdujemy w środowiskach zaburzonych i antropogenicznych? Czym funga miasta różni się od fungi lasów podmiejskich? Czy bogactwo grzybów świadczy o jakości obiektu przyrodniczego? – to pytania, które stawiają sobie wszyscy mykolodzy zajmujący się inwentaryzowaniem gatunków.

Chcielibyśmy znaleźć dobre mierniki jakości naszych przestrzeni miejskich, by lepiej je chronić, a w konsekwencji również zadbać o rozprzestrzenianie się rzadszych i cenniejszych gatunków oraz stwarzać ku temu odpowiednie warunki. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że dobrostan grzybów i drzew nie zawsze chodzą w parze.

Jeden z cennych grzybów – ozorek dębowy, *Fistulina hepatica* – jest relatywnie częstym gatunkiem w miastach. Jego obecność niekoniecznie świadczy o złej kondycji dębów, ale jest wskaźnikiem bogatego siedliska wartego ochrony. Pojawienie się owocników żagwiaka łuskowatego, *Ceriporus squamosus*, powinno z kolei stanowić poważne ostrzeżenie. Drzewa zaatakowane przez tego grzyba stają się łamliwe, co prowadzi nieraz do tragicznych wypadków.

Poznanie fungi miasta i wykorzystanie wiedzy o interakcjach grzybów z innymi organizmami pomaga dobrze gospodarować zielenią miejską. Dane, które mogą być przydatne dla władz oraz mieszkańców, są zbierane od kilku lat przez studentów i pracowników UW oraz innych uczelni. Wyniki ich badań, zestawione z danymi pojawiającymi się w ramach akcji citizen science, pozwalają coraz lepiej opisywać miasto jako ekosystem, w którym grzyby pełnią istotne role.

Wystąpi: dr hab. Marta Wrzosek, prof. UW

Motyle dzienne jako wyjątkowe „narzędzia” w ochronie (miejskiej) bioróżnorodności

Poznanie i monitorowanie całej różnorodności biologicznej danego terenu (w tym miasta) jest niemal niemożliwe. Skupiamy się więc zwykle na wybranych charyzmatycznych grupach, które są nam bliskie ze względów emocjonalnych, relatywnie łatwe w badaniach, a jednocześnie mogą nam powiedzieć coś więcej o stanie środowiska.

W przypadku bezkręgowców lądowych zdecydowanie uprzywilejowane są pod tym względem motyle dzienne. Stanowią jeden z ulubionych obiektów zainteresowania nauki, również tej obywatelskiej. Wiemy, że są świetnymi wskaźnikami, szczególnie w przypadku terenów otwartych i półotwartych, a ponadto okazują się bardziej wrażliwe niż np. ptaki czy rośliny. Czule reagują na przekształcenia siedlisk, zanieczyszczenia, a także na zmianę klimatu.

Z kolei podejmując działania na rzecz ochrony motyli, sprzyjamy również wielu innym, mniej rzucającym się w oczy organizmom. Warto więc wykorzystać tę wiedzę także w odniesieniu do szeroko rozumianej zieleni miejskiej.

Wystąpi: dr hab. Marcin Sielezniew, prof. UwB

Metodyczne i społeczne metody badania ptaków na terenach Zarządu Zieleni m.st. Warszawy

Wystąpienie łączy dwie perspektywy badania ptaków na terenach zieleni miejskiej zarządzanych przez Zarząd Zieleni: metodyczną i społeczną. Część metodyczna, oparta na klasycznych liczeniach kartograficznych (terytorialnych), prowadzona jest na wybranych terenach ZZW. Efektem badań jest poznanie składu gatunkowego i liczebności ptaków, ze szczególnym uwzględnieniem gatunków lęgowych. Inwentaryzacje te stanowią podstawę do formułowania zaleceń wspierających warunki bytowania ptaków, wskazywania korzystnych kierunków zmian oraz identyfikowania zagrożeń wymagających uwagi.

Druga część pokazuje potencjał danych przyrodniczych gromadzonych w portalu ornitho.pl. W Warszawie zgromadzono już ponad 800 tysięcy obserwacji, a ich liczba w ostatnich latach stale rośnie dzięki liczemu gronu aktywnych obserwatorów. Na przykładzie kilku gatunków omówione zostaną ich występowanie w mieście oraz aktualny stan wiedzy.

Obie części pokażą, jak te różne typy danych wzajemnie się uzupełniają, dając pełniejszy obraz awifauny terenów zieleni miejskiej i praktyczne wsparcie dla zarządzania nimi.

Wystąpią: mgr. inż. Tomasz Chodkiewicz, OTOP i Hubert Matuszczyk, ZZW

Miasto współdzielone. Przemiany populacji dzikich ssaków oraz znaczenie terenów zieleni dla współistnienia ludzi i zwierząt

Miasto jest dynamicznym ekosystemem, w którym dzikie zwierzęta nie tylko uczą się żyć obok człowieka, ale również zmieniają swój sposób funkcjonowania. Urbanizacja wpływa na zagęszczenie populacji, zachowanie, aktywność, wykorzystanie przestrzeni oraz strategię rozrodu, prowadząc do powstawania populacji różniących się od ich odpowiedników pozamiejskich.

Jednocześnie poszczególne gatunki wykazują odmienną tolerancję na obecność człowieka – podczas gdy jedne dobrze funkcjonują w parkach i innych intensywnie użytkowanych terenach zieleni, inne wymagają spokojniejszych ostoi, takich jak lasy czy tereny o ograniczonej presji człowieka. Dlatego miasta potrzebują zróżnicowanej sieci terenów zieleni, pełniących różne funkcje ekologiczne.

Wystąpienie pokaże, dlaczego zrozumienie potrzeb różnych gatunków jest kluczowe dla projektowania zielonej infrastruktury i tworzenia miast, w których ludzie i dzikie zwierzęta mogą bezpiecznie współistnieć.

Wystąpi: dr hab. Dagny Krauze-Gryz, prof. SGGW

Oddać miasto naturze. Przepis na Warszawę różnorodną biologicznie

Warszawa jest domem dla tysięcy gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ale wciąż nie wiemy o nich wszystkiego. Jak wygląda bioróżnorodność największego miasta w Polsce? Gdzie kryją się jej najcenniejsze ostoje i czy obecne formy ochrony rzeczywiście zabezpieczają to, co najcenniejsze? Podczas wystąpienia pokażę, jak dzięki wieloletnim badaniom i analizie danych poznajemy przyrodę Warszawy oraz dlaczego stworzenie spójnej bazy wiedzy o miejskiej bioróżnorodności jest dziś jednym z najważniejszych wyzwań.

Opowiem także o tym, dlaczego skuteczna ochrona przyrody nie zawsze oznacza więcej działań. Czasami najlepszym rozwiązaniem jest pozostawienie naturze większej swobody. Na przykładach z Warszawy pokażę, jak ograniczenie koszenia i pielęgnacji może prowadzić do szybkiego wzrostu liczby gatunków oraz powstawania nowych siedlisk. Zaprezentuję również mapę spontaniczności przyrody, która pomaga wskazać miejsca, gdzie naturalne procesy warto wspierać zamiast zastępować intensywnym utrzymaniem.

Na zakończenie przedstawię ideę parków ekosystemowych – przestrzeni projektowanych tak, aby były atrakcyjne zarówno dla ludzi, jak i dla przyrody. Na przykładzie Parku Akcji „Burza” i Parku Żerańskiego pokażę, że odpowiednio zaprojektowana zieleń może nie tylko chronić istniejącą bioróżnorodność, lecz także tworzyć warunki do powstawania nowych, cennych populacji gatunków. To opowieść o tym, jak nowoczesne miasto może stać się miejscem, w którym człowiek i dzika przyroda rozwijają się razem.

Wystąpi: dr hab. Piotr Sikorski, prof. SGGW

Doświadczenia ZZW w ochronie i wspieraniu różnorodności biologicznej

Zarząd Zieleni m.st. Warszawy od swojego początku, czyli od powołania jednostki w 2016 roku, realizował pionierskie dla miejskich jednostek samorządowych projekty związane z ochroną różnorodności biologicznej na terenie miasta.

Z biegiem czasu wykrystalizowała się struktura działania. W 2021 rozpoczęliśmy proces sporządzania systemowych inwentaryzacji przyrodniczych. Obecnie wyniki badań wykorzystujemy jako dane wyjściowe przy większości procesów prowadzonych w ZZW, a aspekt ochrony różnorodności biologicznej czy szerzej – ochrony przyrody brany jest pod uwagę w większości inicjatyw jednostki.

Ochrona i wspieranie różnorodności biologicznej są ważnym elementem brany pod uwagę zarówno w zakresie rozwoju i inwestycji, jaki i utrzymania terenów zieleni.

Działania te stały się jednym z filarów działalności ZZW. Takie podejście stawia jednak nowe wyzwania.

Wystąpi: Piotr Ostrowski, ZZW

13:10–13:55 — Podmiotowość przyrody (wystąpienia)

Wystąpienia

Park Fosa i Stoki Cytadeli – sztuka przyrodniczego współistnienia

W ciągu ostatnich 10 lat Park Fosa i Stoki Cytadeli przeszedł dynamiczną transformację. Stał się miejscem harmonijnego przeplatania się ludzkich ścieżek i przyrodniczych szlaków. Stał się inspiracją. Zmiana reżimów koszenia i grabienia oraz wprowadzenie nowego strefowania doprowadziły do rozkwitu życia. W parku stosowany jest wachlarz działań służących budowaniu i wzmacnianiu siedlisk, poprawie jakości gleby oraz domykaniu cykli obiegu materii. To prawdziwa przyrodnicza perełka w środku Warszawy.

Wcześniej zachęcam do zapoznania się z tymi zagadnieniami na wirtualnej ścieżce edukacyjnej: [Link do ścieżki edukacyjnej](#)

Wystąpi: Tomasz Niewczas, ZZW

Prawa rzeki i współistnienie gatunków

Teoria planowania przestrzennego od lat opiera się na przekonaniu o wyjątkowej pozycji człowieka w świecie. Tymczasem miasta są miejscami, w których kształtują się i podlegają redefinicji nowe relacje społeczno-środowiskowe. Jednocześnie odgrywają istotną rolę w procesach prowadzących do antropocenu.

W obliczu pogłębiającego się kryzysu klimatycznego konieczne jest poszukiwanie nowych form zaangażowania oraz rozwiązań prawnych, które będą chronić i nadawać głos światu więcej-niż-ludzkiemu, pozwalając budować bardziej sprawiedliwe spojrzenie na relacje między ludźmi a innymi istotami, oparte na idei wspólnoty życia.

Opierając się na badaniach dotyczących narracji o historycznym zanieczyszczeniu cieków wodnych oraz relacji międzygatunkowych wokół dawnych i odtworzonych rzek i kanałów, przedstawię, w jaki sposób sprawczość organizmów pozaludzkich zaczyna znajdować odzwierciedlenie w prawodawstwie poprzez rozwijającą się koncepcję Praw Natury.

Wystąpi: dr Corinna Dean, UoW

Kiedy przyroda staje się podmiotem. Prawa natury w mieście

Jak zmieni się sposób funkcjonowania miast i nasze relacje z przyrodą, jeśli uznamy, że rzeka, las lub inny ekosystem nie jest zapleczem, lecz aktywnym podmiotem posiadającym prawa?

Globalny ruch praw natury to jeden z najdynamiczniej rozwijających się nurtów współczesnego prawa, a nowe formy ochrony coraz częściej obejmują ekosystemy miejskie i działania podejmowane przez samorządy.

W Polsce obywatelski projekt ustawy o uznaniu osobowości prawnej Odry zebrał blisko 100 000 podpisów. W Kanadzie miasteczko Terrasse-Vaudreuil pod Montrealem uznało w 2026 roku drzewa za istoty żywe, którym przysługuje prawo do życia, wzrostu i regeneracji.

Co to oznacza dla Warszawy? Czy Wisła mogłaby mieć osobowość prawną i być reprezentowana przez mieszkańców? Czy miejskie lasy i mokradła powinny mieć prawo do istnienia i pełnienia swoich naturalnych funkcji?

Na podstawie prac nad polskim ruchem praw natury oraz analizy inicjatyw z całego świata omówię szanse i wyzwania związane z uznaniem podmiotowości prawnej przyrody. Wskażę też narzędzia, po które może sięgnąć każde miasto, by tworzyć przyszłość w harmonii z naturą.

Wystąpi: dr Stanisław Kordasiewicz, UW

14:00–15:00 — Przerwa

15:00–18:00 — Wycieczki terenowe (dla zarejestrowanych uczestników)

- Park nad Południową Obwodnicą Warszawy oraz Park im. Cichociemnych Spadochroniarzy AK
- Park Akcji „Burza” z Kopcem Powstania Warszawskiego
- Park Żerański i Wisła
- Park Fosa i Stoki Cytadeli oraz otoczenie Muzeum Historii Polski

2 PAŹDZIERNIKA, PIĄTEK

11:00–11:25 — Jak zmiany klimatu wpływają na psychikę i sposób myślenia o świecie (wystąpienia)

Wpływ przyrody na zdrowie psychiczne i fizyczne – działania Zarządu Zieleni m.st. Warszawy na rzecz adaptacji do zmian klimatu

System przyrodniczy Warszawy jest silną stroną stolicy. Zarówno rozwój, jak i odnowa istniejącej błękitno-zielonej infrastruktury stanowią istotny wkład w budowanie odporności miasta na zmiany klimatu. Celem wystąpienia będzie przedstawienie podejścia wypracowanego w Zarządzie Zieleni m.st. Warszawy, łączącego podnoszenie jakości przestrzeni publicznej ze zrównoważonym wykorzystaniem istniejących zasobów przyrody oraz troską o zdrowie psychiczne i fizyczne obecnych i przyszłych pokoleń.

Wystąpi: dr inż. Mirosław Gajdak, ZZW

W naturze siła – o człowieku sprawczym w harmonii z przyrodą

Współczesne zagrożenia środowiskowe wywołują lęk, przynębnienie i poczucie bezradności. Jednocześnie coraz częściej pojawia się refleksja nad współzależnością człowieka i natury oraz konsekwencjami osłabienia tej relacji. Prezentacja będzie poświęcona indywidualnym

strategiom radzenia sobie z zagrożeniami środowiskowymi oraz znaczeniu rozwijania postawy opartej na wrażliwości na naturę, poczuciu sprawczości i świadomej relacji z nią.

Wystąpi: dr Marzena Cypriańska-Nezlek, USWPS

11:25–12:25 — Wspólna przestrzeń, wspólna odpowiedzialność (panel)

Moderacja: Bogna Świątkowska, Fundacja Bęc Zmiana

W panelu wezmą udział:

- Stefan Bobrowski, ZZW
- dr Maciej Frąckowiak, UAM, USWPS
- dr inż. Agnieszka Labus, PŚ
- Paweł Orlof, Grupa Veolia
- dr Marta Tabakiernik, MHP
- Marta Zalewska, InPost For Cities

12:25-13:00 — Przerwa

13:00–13:50 — Projektowanie cyrkularne (wystąpienia)

Doświadczenia ZZW w projektowaniu cyrkularnym

Gospodarka cyrkularna, pozwalająca chronić zasoby i ograniczać ilość odpadów, staje się koniecznością w obliczu zmian klimatu i rosnącej presji na zasoby. Warszawa, podobnie jak inne europejskie stolice, coraz szerzej uwzględnia zasady cyrkularności w planowaniu i realizacji inwestycji w zieleń. Wystąpienie przedstawi warszawską perspektywę oraz doświadczenia związane z wdrażaniem tego podejścia w praktyce.

Wystąpi: Olga Rostół-Skalińska, Zastępczyni Dyrektorki ZZW ds. Inwestycji i rozwoju

Transformacja, nie wyburzanie. Przekształcanie istniejących terenów zamiast zajmowania nowych.

Tradycyjne podejście do rozwoju miast od lat opiera się na przekonaniu o konieczności ciągłego wznoszenia nowej zabudowy, a tym samym na wyburzaniu istniejących obiektów, które z biegiem lat przestały spełniać swoje funkcje. Tymczasem proces ten jest znacznie bardziej szkodliwy dla środowiska niż adaptacja istniejących obiektów do nowych funkcji. W obliczu pogłębiającego się kryzysu klimatycznego konieczne jest poszukiwanie nowych rozwiązań opartych na gospodarce obiegu zamkniętego. Prelegent zaprezentuje przykłady dobrych praktyk oraz sposoby skutecznej współpracy między interesariuszami, które mogą przyczynić się do zmiany podejścia do rozwoju miast.

Wystąpi: Marcus Lee, LEEP Architects

Od ograniczeń do możliwości – jak Kopenhaga tworzy hybrydową infrastrukturę miejską

Miasta mierzące się ze skutkami zmian klimatu, postępującym zagęszczeniem zabudowy oraz rosnącymi wyzwaniami w zakresie mobilności nie mogą już pozwolić sobie na projektowanie infrastruktury pełniącej wyłącznie jedną funkcję. Ulice, parkingi czy systemy odwodnienia zajmują cenną przestrzeń, nie wnosząc dodatkowej wartości do miejskiego życia. Kopenhaga obrała inną drogę – traktuje ograniczenia jako szansę projektową, przekształcając złożone uwarunkowania przestrzenne w rozwiązania, które jednocześnie odpowiadają na wiele potrzeb. Wystąpienie opiera się na zrealizowanych projektach i pokazuje, w jaki sposób infrastrukturę miejską można projektować jako hybrydowe systemy, które łączą rozwiązania wspierające odporność na zmiany klimatu, wysokiej jakości przestrzenie publiczne oraz mobilność. Przykłady – od systemów ochrony przed nawałnymi opadami po adaptacyjne nabrzeża – pokazują, że największe wyzwania współczesnych miast często stają się impulsem do powstawania najbardziej innowacyjnych rozwiązań. Przedstawione zostaną praktyczne wnioski i doświadczenia, które mogą wesprzeć miasta w procesie transformacji w kierunku bardziej zwartych, zielonych i odpornych na zmiany klimatu. Proces ten opiera się nie na pojedynczych rozwiązaniach, lecz na współpracy i partnerstwach łączących różne sektory oraz skale planowania i zarządzania.

Wystąpi: Ole Schrøder, Third Nature

13:50–14:40 — Od pionierskich działań do standardu (panel)

Moderacja: Monika Gołębiowska-Kozakiewicz, Dyrektorka Zarządu ZZW

W panelu wezmą udział:

- Marcin Grądzki, Dyrektor BOPiPK
- Maciej Wicik, ZTM
- Kamila Nowocin, Zastępczyni Dyrektorki ZZW
- Patrycja Stawiarz, Zastępczyni Dyrektorki BOŚ

14:40–15:10 — W stronę Symbiocenu: jak zmieniamy myślenie o mieście i przyrodzie (podsumowanie konferencji)

Jakiej miejskiej przyrody potrzebują miasta przyszłości? Grzegorz Piątek oraz dr hab. Piotr Sikorski, prof. SGGW, spojrzą na najważniejsze wątki dwóch dni konferencji z perspektywy miasta i przyrody. Podsumują zmiany w podejściu do projektowania, ochrony i utrzymania zieleni oraz zastanowią się nad wyzwaniami, przed którymi stoją współczesne miasta, i kierunkami działań, które mogą pomóc budować ich odporność i lepiej odpowiadać na potrzeby ludzi i przyrody.

Wystąpią: Grzegorz Piątek, pisarz, krytyk architektury oraz dr hab. Piotr Sikorski, prof. SGGW

15:10–15:30 — Oficjalne zamknięcie konferencji